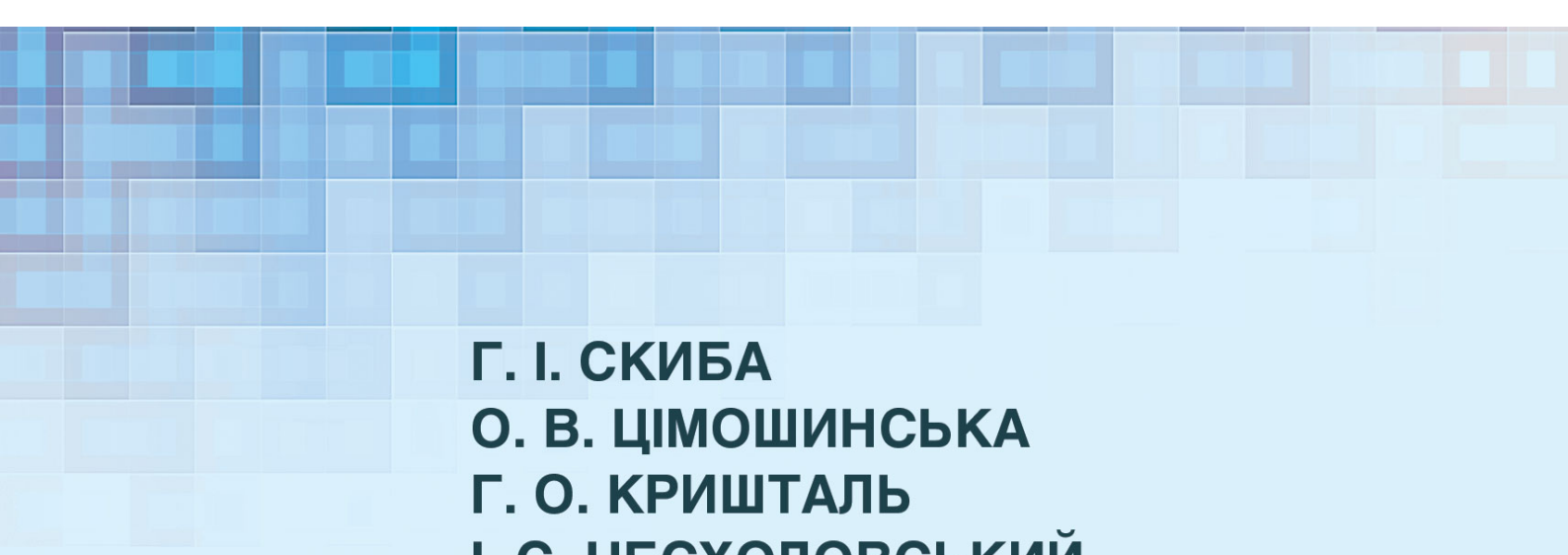

**Г. І. СКИБА
О. В. ЦІМОШИНСЬКА
Г. О. КРИШТАЛЬ
І. С. НЕСХОДОВСЬКИЙ**

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

**Г. І. СКИБА, О. В. ЦІМОШИНСЬКА,
Г. О. КРИШТАЛЬ, І. С. НЕСХОДОВСЬКИЙ**

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Навчальний посібник

Київ
2025

УДК 657+336.22]:174](477)(075.8)
С47

Рецензенти:

В. В. Коваль, д-р економічних наук, проф.

Р. Г. Дубас, д-р економічних наук, проф.

Т. В. Капелюшна, д-р економічних наук, доц.

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 11 від 30.10.24)

Скиба Г. І.

С47 Професійна етика фахівців з обліку та оподаткування : навч. посіб. / Г. І. Скиба, О. В. Цімошинська, Г. О. Кришталь, І. С. Несходовський. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2025. 454 с.

ISBN 978-617-02-0411-0

Висвітлені теоретичні, методологічні та практичні аспекти професійної етики, що мають значення для бухгалтерів, аудиторів і державних службовців, які здійснюють контроль за діяльністю у фінансовій і податковій сферах. Аналізуються можливі загрози, пов'язані з порушенням основних етичних принципів, що регулюють діяльність цих фахівців. Запропоновано розробку та впровадження ефективних заходів для запобігання таким загрозам або їх усунення на ранніх етапах. Представлено блоки з практичними завданнями, ілюстраціями, контрольними питаннями та тестами.

Для керівників підприємств, організацій та установ різних форм власності, для бухгалтерів, аудиторів, фінансистів та працівників податкових служб, а також для студентів, аспірантів та викладачів економічних і фінансових факультетів вищих навчальних закладів.

УДК 657+336.22]:174](477)(075.8)

© Г. І. Скиба, О. В. Цімошинська,
Г. О. Кришталь, І. С. Несходовський, 2025
© Міжрегіональна Академія
управління персоналом, 2025

ISBN 978-617-02-0411-0

ЗМІСТ

Передмова	6
Розділ 1. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ У СУСПІЛЬСТВІ	9
1.1. Еволюція та контекст зародження етики. Розвиток та обставини формування етичних принципів	9
1.2. Професійна етика у суспільстві та її взаємодія з іншими галузями наукового знання	27
1.3. Класифікація професійної етики та її особливості в різних професіях	32
1.4. Дотримання професійної етики — як фактор довіри до фахівців	37
1.5. Кодекси професійної етики та норми поведінки в професійній сфері	41
<i>Контрольні питання .....</i>	<i>44</i>
<i>Тестові завдання .....</i>	<i>45</i>
Розділ 2. ЕТИКА — НАУКА ПРО МОРАЛЬ. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ, ЦІННОСТІ ТА ЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ	47
2.1. Поняття професійної етики	47
2.2. Мораль і моральна свідомість	53
2.3. Основні етапи історичного розвитку моралі	63
2.4. Загальнообов'язкові та особисті форми вираження моральної вимоги	75
2.5. Можливі конфлікти між рольовою мораллю та особистою мораллю	83
<i>Контрольні питання .....</i>	<i>87</i>
<i>Тестові завдання .....</i>	<i>88</i>

Розділ 3. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ФАХІВЦЯ З ОБЛІКУ	91
3.1. Етика бухгалтера: поняття, види, джерела	91
3.2. Моральна культура як система ціннісних показників діяльності бухгалтера	94
3.3. Права, обов'язки та відповідальність облікових працівників	98
3.4. Етика для професійних бухгалтерів	102
3.4.1. Чесність	104
3.4.2. Об'єктивність	107
3.4.3. Професійна компетентність та належна ретельність	109
3.4.4. Конфіденційність	112
3.4.5. Професійна поведінка	115
3.4.6. Незалежність як фактор впевненості та довіри	116
3.5. Міжнародні стандарти професійної етики бухгалтерів	118
<i>Контрольні питання</i>	120
<i>Тестові завдання</i>	120
Розділ 4. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА АУДИТОРА	123
4.1. Нормативні вимоги до діяльності аудитора та завдання Аудиторської палати України	123
4.2. Організація та особливості Спілки аудиторів України в етичному вихованні аудиторів	129
4.3. Сертифікація та ліцензування діяльності аудиторів	134
4.4. Фундаментальні принципи професійної етики аудитора	143
4.5. Основний зміст та важливість дотримання етичних норм для аудиторів під час процесів євроінтеграції	148
<i>Контрольні питання</i>	155
<i>Тестові завдання</i>	156

Розділ 5. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ	160
5.1. Вимоги, сутність та завдання етики працівників державної фінансової служби	160
5.2. Кодекс професійної етики працівників державної фінансової служби	166
5.3. Етичні норми у професійній сфері для працівників державної фінансової служби	170
5.4. Набуття етичних знань та вмінь працівників фінансової служби під час навчання і підвищення кваліфікації	177
5.5. Процедура складання Присяги державними службовцями органів державної фінансової служби	184
5.6. Зарубіжний досвід формування етики державних службовців у сфері оподаткування	186
<i>Контрольні питання .....</i>	<i>205</i>
<i>Тестові завдання .....</i>	<i>206</i>
Розділ 6. ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО АНАЛІТИКА	208
6.1. Професійна компетентність та культура фінансового аналітика	208
6.2. Ключові якості успішного фінансового аналітика ...	216
6.3. Етика корпоративної відповідальності у фінансових компаніях	222
6.4. Етичні принципи та моральні стандарти у фінансовій аналітиці	227
<i>Контрольні питання .....</i>	<i>232</i>
<i>Тестові завдання .....</i>	<i>233</i>
Список літератури	236
Термінологічний словник.....	241
Додатки.....	257

ПЕРЕДМОВА

Сучасний етап розвитку етичної науки тісно пов'язаний із вирішенням важливих питань, що значною мірою впливають на місце та роль людини у суспільстві. У кожній професійній діяльності постають свої моральні дилеми, проте існує певна група професій, де етичні питання виникають частіше і потребують особливої уваги.

Професійна етика є особливо важливою для тих професій, де об'єктом діяльності є людина. У сферах, де представники професій через характер своєї діяльності постійно взаємодіють з іншими людьми, існують специфічні “моральні кодекси”, що регулюють поведінку фахівців і визначають їхню відповідальність перед суспільством.

Професійна етика стосується тих соціальних груп, до яких висуваються найвищі моральні вимоги. Як система норм, професійна етика виступає кодексом поведінкових правил, що регламентують дії спеціалістів у робочих умовах, з урахуванням існуючих законів, відомчих нормативів та професійних знань. Важливим аспектом є не лише відповідність нормам права, а й формування професійних відносин у колективі, де моральна відповідальність за виконання службових обов'язків відіграє ключову роль.

Основною метою дисципліни “Професійна етика обліковців” є забезпечення студентів теоретичними знаннями та формування у них практичних навичок щодо дотримання етичних норм і принципів, які необхідні в майбутній професії бухгалтера, аудитора, ревізора чи податкового інспектора. Дотримання професійної етики у цих сферах сприяє не лише ефективному виконанню роботи, а й зміцненню довіри до професійної діяльності загалом.

Завдання навчального посібника “Професійна етика фахівців з обліку та оподаткування” зосереджені на формуванні у

студентів глибоких знань та навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності у сфері бухгалтерії, аудиту та контролю. Основними завданнями, які покладено на цей посібник, є:

- детальне ознайомлення з кодексом етики професійних бухгалтерів та аудиторів, його структурою та змістом, що є основою для формування етичних норм поведінки в цих професіях;
- опанування теоретичних основ застосування фундаментальних етичних принципів і концептуальних засад, закладених у кодексі етики працівників Державної аудиторської служби України (Держаудитслужба) та Державної податкової служби України (ДПС);
- набуття практичних навичок застосування етичних норм у повсякденній діяльності, що має вирішальне значення для професіоналів у цих сферах.

У посібнику ґрунтовно розглянуто особливості професійної етики для таких спеціалістів, як бухгалтер, аудитор, ревізор та працівник податкової служби. Автори акцентують увагу на загрозах, які можуть спричинити порушення етичних принципів у професійній діяльності, та пропонують шляхи мінімізації цих ризиків до прийняттого рівня. Для кращого засвоєння матеріалу користувачами у навчальному посібнику представлено різноманітні практичні завдання, зокрема ситуаційні вправи, ділові ігри, а також цікаві завдання у формі кросвордів та ребусів.

Посібник підготовлений відповідно до програми дисципліни “Професійна етика”, яка є частиною навчального плану підготовки фахівців за спеціальністю “Облік і оподаткування”. Програма дисципліни спрямована на формування у студентів умінь практичного застосування теоретичних знань з етики у професійній діяльності. Структура навчального посібника включає вступ, основні розділи, що необхідні для повного засвоєння курсу, а також перелік рекомендованих літературних джерел та нормативно-правових актів, які стануть у пригоді

під час підготовки до практичних занять та виконання самостійної роботи.

Навчальний посібник не лише надає теоретичний матеріал, а й допомагає студентам розвинути критичне мислення та підходи до розв'язання етичних питань у професійній сфері, роблячи акцент на практичній стороні навчання.

Розділ 1

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ У СУСПІЛЬСТВІ

1.1. Еволюція та контекст зародження етики. Розвиток та обставини формування етичних принципів

Етика як система моральних норм та правил поведінки є однією з найдавніших форм суспільної думки, яка виникла одночасно з формуванням людського суспільства. **Еволюція етики** — це довгий і складний процес, що відображає зміну цінностей, ідеалів та норм поведінки в різні історичні періоди. Вона розвивалася під впливом філософських, релігійних та соціальних факторів, і продовжує змінюватися сьогодні у зв'язку зі зростанням глобальних викликів, технологічного розвитку та еволюції суспільних відносин.

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин, становленні громадянського суспільства та правової держави спостерігається значне посилення ролі моральних чинників у трудовій діяльності. Це виражається у зростанні важливості саморегулювання та гуманізації різних сфер праці, що сприяє постійному розширенню кола професій, які прагнуть формувати власні етичні кодекси. Окрім таких традиційно відомих сфер, як медицина, педагогіка та юриспруденція з'являються нові галузі, де етика набуває важливого значення, зокрема дипломатія, військова справа, а також адміністративна, депутатська, правоохоронна, спортивна етика, етика науковців, журналістів, інженерів та працівників сфери обслуговування.

З огляду на сучасний прогресивний розвиток суспільства стає очевидним, що якість та ефективність суспільної праці значною мірою залежать від загальноосвітнього та професій-

ного рівня працівників, а також від їхньої моральної підготовки та культури. Професійна діяльність у будь-якій сфері базується на моральних принципах, прийнятих у суспільстві. У межах цих загальних моральних засад можуть формуватися спеціалізовані етичні норми, які враховують специфіку тієї чи іншої професійної діяльності.

Особливо важливо це для професій, де об'єктом діяльності є люди, оскільки такі професії утворюють складну систему моральних взаємовідносин. До цієї системи належать:

- стосунки між спеціалістом та об'єктом його праці (наприклад, лікар – пацієнт, вчитель – учень, слідчий – обвинувачений);
- взаємовідносини спеціаліста з колегами;
- стосунки спеціаліста з суспільством.

Професійна етика вивчає ці стосунки, конкретизуючи загальні моральні принципи відповідно до специфіки конкретної діяльності, що стає основою для формування “професійної моралі”. Потреба у такій моралі виникла з розвитком суспільного розподілу праці та з утворенням професійних груп, для яких стало необхідним врегулювання взаємовідносин між фахівцями, між фахівцями і їхніми клієнтами.

Спочатку коло професій було обмеженим, але з розвитком спеціалізації праці воно поступово розширювалося, даючи поштовх до появи нових професій. Залежно від конкретних історичних обставин, різні сфери професійної діяльності набували домінуючого значення. Оцінка суспільства щодо тієї чи іншої професії визначає її суспільну значущість. Моральна оцінка професії залежить від двох ключових чинників: по-перше, від того, який внесок ця професія робить для суспільного розвитку; по-друге, від її впливу на особистість у контексті морального зростання. Кожна професія виконує певну соціальну функцію, що робить її важливою для суспільства. Представники професій мають своє суспільне призначення та цілі, що також впливають на вибір середовища спілкування, яке, незалежно від бажання людей, залишає свій відбиток.